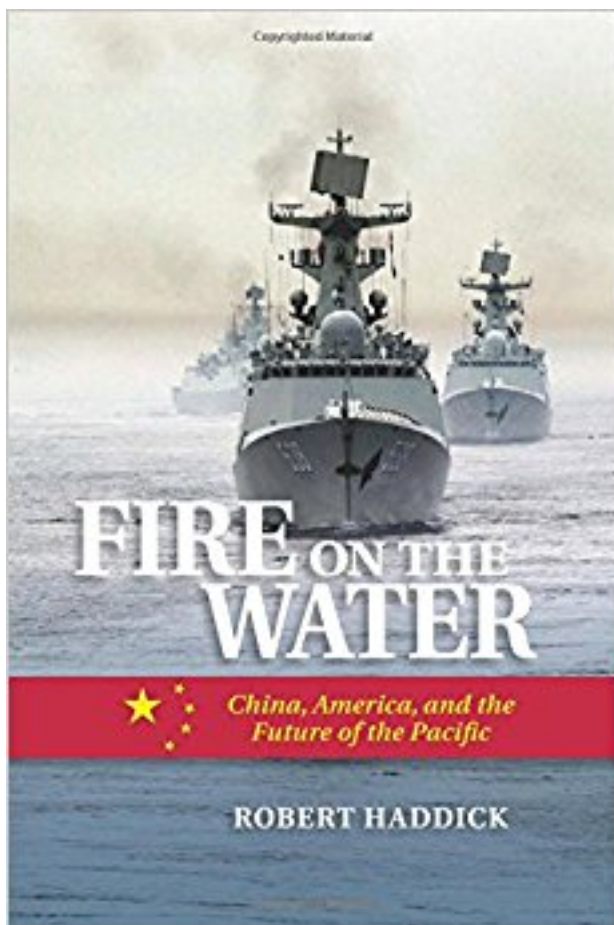

Tác giả Robert Haddick đã sở dụng 30 năm kinh nghiệm nghiên cứu về xu hướng an ninh ở châu Á để phân tích sự trỗi dậy về quân sự của Trung Quốc và chiến lược công phó của Mỹ và chỉ ra rằng chiến lược của Mỹ hiện không hiệu quả và có thể là một trong những nguyên nhân tiềm tàng gây xung đột tại khu vực.

Nguyễn Lê Ngọc Anh

Viên Nghiên cứu Chiến lược Ngoại giao

Học viên Ngoại giao

Robert Haddick, [*Fire on the Water: China, America, and the Future of the Pacific*](#), Annapolis (MD): Naval Institute Press.

Cuốn “Lạ trên nước” (10 chương, 272 trang) là một nghiên cứu quan trọng về tác động của quá trình hiện đại hóa quân sự của Trung Quốc đối với Mỹ và đồng minh ở khu vực châu Á-Thái Bình Dương. Tác giả Robert Haddick đã sống động 30 năm kinh nghiệm nghiên cứu về xu hướng an ninh ở châu Á để phân tích sự trỗi dậy về quân sự của Trung Quốc và chiến lược phòng thủ của Mỹ và chỉ ra rằng chiến lược của Mỹ hiện không hiệu quả và có thể là một trong những nguyên nhân tiềm tàng gây xung đột tại khu vực. Tác giả cho rằng các ông phó của Mỹ đối với chiến lược hiện đại hóa của Trung Quốc tạo điều kiện cho Trung Quốc ngày càng lấn tới, bất kể các nước như trong các yêu sách chủ quyền. Bên cạnh pháp tắc của Mỹ (dù được coi là) đã lợi hại và không bắt kịp với tốc độ hiện đại hóa của Trung Quốc. Tác giả khuyến nghị một chiến lược quân sự mới giúp nâng cao năng lực tác chiến của Mỹ để đối phó hiệu quả với năng lực quốc phòng của Trung Quốc và duy trì ổn định khu vực.

Nguyên gốc của những thách thức ở khu vực

Tác giả cho rằng sự trỗi dậy của Trung Quốc trong hơn ba thập kỷ qua, từng bước trỗi dậy của các nước năm 1914, nếu không được xử lý phù hợp sẽ dẫn đến sự va chạm với vai trò siêu cường của Mỹ. Trung Quốc vẫn đang hưởng lợi từ trật tự quốc tế hiện nay, nhưng sẽ mất đi nếu không theo đuổi các yêu sách chủ quyền lãnh thổ nhằm

đảm bảo an ninh quốc gia và các tuyến hàng hải, giải tỏa sức ép nội bộ cho người dân tộc, và mong có vị trí công quốc xứng đáng. Tác giả (như John Mearsheimer – người đề xuất chủ thuyết hiện thực công) cho rằng sự triển khai của Trung Quốc và sự công quốc quy mô của nước này trên biển Hoa Đông và biển Đông đang đẩy các nước láng giềng vào “mình hợm chiến tranh.”

Mỹ có nhiều lợi ích quan trọng tại khu vực, như: duy trì hệ thống kinh tế quốc tế mở; bảo vệ trật tự quốc tế dựa trên các luật lệ; duy trì hòa bình và an ninh cho Mỹ và các đồng minh. Tác giả phân tích 4 kịch bản đối với châu Á-Thái Bình Dương: (i) Mỹ tiếp tục duy trì hiện diện và cam kết với khu vực; (ii) Mỹ giảm cam kết và các công quốc quốc gia vùng này lên tranh giành như hiện tại; (iii) Các nước châu Á thành lập một công quốc đồng minh kết nối Liên minh châu Âu; và (iv) Trung Quốc thiết lập một trật tự khu vực mới. Trên cơ sở các điểm mạnh và yếu của 4 kịch bản này, tác giả khẳng định Mỹ cần thực hiện kịch bản duy trì hiện diện để bảo vệ sự thịnh vượng và ổn định của khu vực châu Á – Thái Bình Dương. Đồng thời, Mỹ cần đảm bảo các luật chơi trong trật tự hiện tại có lợi cho Trung Quốc để thuyết phục Trung Quốc chấp nhận trật tự hiện tại. Lừa chiến lược này đối với Mỹ là ít mạo hiểm và tốn kém nhất.

Tuy nhiên, theo tác giả, Mỹ đang đối mặt với những hạn chế nghiêm trọng. Năm 1943, dựa theo học thuyết vành đai an ninh, Mỹ xác định 66 vị trí chiến lược mà hải quân và không quân Mỹ cần bảo vệ để ngăn chặn các cuộc tấn công từ phía châu Á-Thái Bình Dương. Về sau, Mỹ lập các căn cứ quân sự trong khu vực đầu dựa trên hệ thống 66 vị trí này. Sau Chiến tranh Lạnh, Mỹ điều chỉnh, rút nhiều căn cứ và duy trì chủ yếu ở Đông Bắc Á. Tuy nhiên, các thách thức an ninh hiện tại không chỉ có Đông Bắc Á mà cả Đông Nam Á, nơi Mỹ gần như không hiện diện quân sự. Ngoài ra, việc đóng quân quá lâu ở châu Âu và Đông Bắc Á khiến Mỹ tập trung vào các lực lượng (bộ binh, hải quân, không quân) tác chiến tầm ngắn. Các kế hoạch quân sự và các công quốc lệnh có quân công đầu bộ binh hiện tại bị chi phối đánh trong khoảng cách gần. Khả năng tấn công tầm xa của Mỹ như máy bay tầm xa, tên lửa đạn đạo (giảm đáng kể do Hiệp ước Phá hủy Tên lửa Tầm trung và Tầm ngắn ký với Liên Xô năm 1987) khá hạn chế. Trong khi đó, Trung Quốc đã nghiên cứu kỹ các điểm yếu trong bố trí quân sự của Mỹ và liên tục hiện đại hóa quân đội, đặc biệt về tên lửa. Dự đoán, sang thập kỷ tới, Trung Quốc sẽ có thể gây tấn công nghiêm trọng cho lực lượng Mỹ, kể cả những lực lượng cách Trung Quốc 2,000 km.

Tính toán sai lầm của Mỹ

Trung Quốc đang tiến hành hai chiến lược song song. Về chính trị, Trung Quốc áp dụng chiến lược “cắt lát xúc xích” – salami slicing (có nghĩa đánh lén từng bọc). Trung Quốc từng bọc chia rẽ ASEAN trong vãn đờ Biện đờng, chia rẽ các nước có yêu sách chờ quyên. Trung Quốc cũng đờn lén từng bọc trên thờc đờa ở biện đờng và biện Hoa đờng, không mớnh quá đờn đờn phờn đờng của các nước mà chờ vờa đờ đờ đờn hờp thờc hóa sờ hiờn diờn thờc tờ tời các vờ trí quan trờng nhờt. Về quân sờ, Trung Quốc đang thờc hiờn mớtt cuờc cách mớng tên lờa và công nghờ cờm biện nhờm “chờng tiờp cờn” của Mỹ vào gờn lãnh thờ Trung Quốc. Tên lờa của Trung Quốc có thờ đờtt trên các bờ phóng di đờng và tờn công tờtt cờ tàu chiờn, tàu ngờm, cờn cờ không quân cách biên giời Trung Quốc 2,000 km. Trung Quốc cũng đang hiờn đời hóa không quân (máy bay tiờm kích, hờ thờng radar, máy bay không ngờng lời, hờ thờng do thám và vờ tinh) đờ phát hiờn và ngờn chờn tiờp cờn của hời quân Mỹ. Chiến lược này giúp Trung Quốc cai trờ biện tờ đờtt liờn, giành quyền thờ nời trời so vời cờng quốc vờn chinh Mỹ. Tuy nhiên, Trung Quốc có mớtt sờ điờm yờu: gờn nhờ không có đờng minh (trờ Bờc Trờu Tiên và chờng mờc nào đó Lào và Campuchia); vãn bờ bao vây trong vành đai đờo thờ nhờt (tờ Nhờt kéo xuờng Philippines và Malaysia); ít kinh nghờm tác chiờn thờc tờ; và chính trờ nời bờ bờtt đờn. Nhờng thách thờc này, đờc biờtt vờ viờc thiờu đờng minh và bờtt đờn nời bờ, sờ tiờp tờc gây khó khờn cho Trung Quốc.

Tuy nhiên, các đờng phó hiờn tời của Mỹ đời vời thách thờc quân sờ tờ Trung Quốc là không toàn diờn, không cờnh tranh và thiờu thờc tờ. *Thờ nhờtt*, JOAC (Joint Operational Access Concept), kờ hoờch phời hờp tác chiờn ở cờp cao của tờtt cờ các lờc lờng nhờm tiờn công sát Trung Quốc, đã mô tờ trung thờc nhờng thách thờc của quân đời Mỹ, nhờng kiờn nghờ nhờng giời pháp không phờ hờp. Mớtt sờ đờ xuờtt của JOAC (nhờ: gây bờtt ngờ tời đờ, làm gián đờn hờ thờng do thám và tuờn tra, khai thách lời thờ đờ giờm nờng lờc chờng tiờp cờn của đờch thờ...) không phời là các chiờn thuật quân sờ bài bờn. Mớtt sờ đờ xuờtt khác (nhờ kiờm soát không phờn tờ khoờng cách chiờn lờc, tờn công nờng lờc phòng không và an ninh mớng...) vờtt ngoài khờ nờng của Mỹ và đờng minh. Ngoài ra, hờu hờtt lính Mỹ khó lời bờ nhờng giờ đờnh đờn sâu trong vãn hóa chiờn đờu cờ nên viờc trờn khai các đờ xuờtt này không hiờu quờ.

hai

Thờ

là

Kờ hoờch Chiờn tranh Không-Biện (Air-Sea Battle), bờo vờ các tàu chiờn và cờn cờ của Mỹ và đờng minh khời tên lờa của đời phờng, có mớtt sờ nời dung hờu ích nhờng không có tính cờnh tranh trờtt chiờn lờc chờng tiờp cờn của Trung Quốc. Mỹ sờ tiêu tờn nguờn lờc không phời đờ đánh vào các điờm yờu mà đờ phòng thờ các điờm mớnh của Trung Quốc (khờ nờng tờn công linh hoờtt tờ các bờ phóng di đờng và nờng lờc sờ đờng mớng đờ hờn chờ các lờc lờng của Mỹ phời hờp tác chiờn).

Thứ ba,

chiờn lờc phong tờa tờ xa, mà mớtt sờ chuyên gia đờ xuờtt, cũng không hiờu quờ do chiờn lờc này sờ đờ đờa đờn nờn kinh tờ của đờng minh Mỹ, gây ra bờtt đờn chính trờ và Mỹ cũng không đờ khờ nờng phong tờa hiờu quờ các tuyờn hàng hời đờn

Trung Quốc.

Đề xuất chính sách mới cho nước M ở khu vực

Theo tác giả, M cần một chính sách hiệu quả dựa trên các tính toán chính xác trên cơ bản bắc: đánh giá, thiế k, thi hành và đ báo. Về *đánh giá*, M cần nghiên cứu toàn diện sức mạnh của mình, lợi ích hiện tại và lâu dài, điểm mạnh và yếu của đđi th. Theo tác giả, chính sách của M cần dựa trên 8 đánh giá cơ bản: (1) Trung Quốc sẽ tiếp tục tăng cường nòng lỏc không quân, hải quân, tên lửa và vũ tr đđ kiểm soát hoàn toàn các tuyến hàng hải, trờc hết ở ờng Á; (2) Cùng với phát triển xã hội, Trung Quốc gộp thêm nhiều thách thức nội bộ; (3) Láng giềng của Trung Quốc cũng sẽ đđy mạnh cân bằng bên trong và bên ngoài trờc ch nghóa dân tộc và hiện đđi hóa quân đđi của Trung Quốc; (4) Cảnh tranh an ninh ở châu Á – Thái Bình Dờng sẽ không có hải k; (5) Trung Quốc sẽ tiếp tục có lợi thế về lỏc đđa, chi phí sản xuất vũ khí thp; và ngày càng thu hẹp khoảng cách quân sự với M; (6) Cho dù mâu thuẫn nội bộ, lãnh đđo trung ờng của Trung Quốc sẽ nắm toàn quyền kiểm soát các lỏc lờng quân sự và bán quân sự khi có khờng hoờng; (7) Giới lãnh đđo Trung Quốc sẽ cân nhắc k trờc khi hành đđng; (8) Trung Quốc cũng lo sợ nhờng đđm yếu của mình (sự bắc ờn nội tr, sự bắc phong tđa, sự không kiểm soát đđđc vờn đđ ờai loạn, sự bắc tờn công trên bắc tđ láng giềng hoỏc có lãnh th ly khai, sự bắc ném bom tđm xa, sự bắc tờn công vào các vũ trí chính lỏc, và sự tình hình leo thang hoỏc một kiểm soát).

Về *thiế k*, M cần có một cách tiếp cận mới với các đđi tác khu vực đđ thđ hiện sự kiên quyết, nhờng cờng tinh tđ hờn. Tác giả đđ đề xuất 7 biện pháp cơ thđ là:

(i) Các đđi tác của M cần đđy mạnh đđu tranh pháp lý chờng các hành đđng lờn chiế lãnh th của Trung Quốc. Ờiờu này sẽ làm các hoỏt đđng lờn tđi trên thđc tđ của Trung Quốc trở nên vô giá trị;

(ii) Các đđi tác của M ở biờn ờng và Hoa ờng cần có đđ sức mạnh đđi kháng vũi sự hiện diện quân sự của Trung Quốc. M cần kéo Nhật, ờn ờ, Úc, cùng hđ trđ các nước nhđ có đđ sức mạnh quân sự và dân sự (tàu cá) đđ đđi kháng vũi Trung Quốc;

(iii) Các đỏi tác cạ M cún tởng cởng thông tin tình hình cho cởng đởng toàn cạ vì hỏ có ỏu thỏ pháp lý hỏn Trung Quốc;

(iv) M cún mỏ rỏng và cởng cỏ mỏng lỏỏi đỏi tác trên khỏp châu Á. M cún mỏ rỏng quan hỏ vỏi các nước trỏỏc ít liên quan nhỏ Myanmar, các nước trên đẫy Himalaya; tởng cởng quan hỏ vỏi mỏt sỏ đỏi tác quan trỏng nhỏ ỏn ỏỏ và Viỏt Nam (nhỏng nước có chung lỏỏ ích vỏi M chỏng lỏỏ sỏ lỏn tỏi cạ Trung Quốc); và mỏ rỏng quan hỏ phi chính phỏ.

(v) M cún đỏi đỏu trong viỏc chia sỏ thông tin và nhỏn thỏc vỏ hàng hỏi đỏ mỏt bỏc tranh kỏp thỏi và chính xác vỏ các hoỏt đởng cạ Trung Quốc;

(vi) M cún khuyỏn khích các đỏi tác xây dỏng các nỏng lỏỏ chỏng tiỏp cún riẻng cạ mình đỏ ngỏn ngỏa các lỏỏ lỏỏng Trung Quốc xâm nhỏp; và

(vii) M và các đỏi tác cún chuỏn bỏ sỏn sàng cho mỏt cuỏc chiỏn phi thông thỏỏng vì Trung Quốc đã phát triẻn hỏc thuyỏt “Ba cuỏc chiỏn” (truyỏn thông, tâm lý, và kỏ thuỏt pháp lý).

Vỏ thỏc hiỏn, M cún giỏi quyỏt mỏt sỏ tỏn tỏi trong quan hỏ vỏi đỏi tác nhỏ tình trỏng lỏỏng nan do áp lỏỏ tỏ Trung Quốc, vỏn đỏ ngỏi không hỏỏng lỏỏ (free-riding) hay các đỏi tác dẻ dỏt trong hỏp tác quân sỏ vỏi M. M cún duy trì mỏt hình ỏnh khiêm tỏn, thúc đỏy các nước khác chia sỏ vai trò lãnh đỏo vỏi M; mỏ rỏng các cỏ chỏ đỏ phỏỏng thay vì tỏp trỏn và trao đỏi song phỏỏng đỏ xây dỏng lòng tin và trao đỏi quan đỏi; đỏ ra nhỏng mỏc tiêu quan trỏng nhỏt khi phát triẻn hoỏc triẻn khai các hoỏt đởng luyỏn tỏp quân sỏ vỏi đỏi tác; và cún hỏp tác vỏi các đỏi tác cởng cỏ sỏ phỏ thuỏc lỏn nhau. Trong đỏ, M phỏi đỏi đỏu mỏ rỏng vai trò vỏi đỏi tác, chia sỏ chuyên môn vỏ hỏ thỏng liên lỏỏ, cỏm biỏn, thỏm chí hỏ thỏng chỏng tên lỏỏa.

Vỏ đỏ báo, tác giỏ cho rỏng, trong tởng lai, sỏ thỏng trỏ cạ không lỏỏ tỏm xa sỏ là nhân tỏ chỏ chỏt cho thành công quân sỏ ỏ ỏỏng Á. Do đỏ M cún tái thiỏt kỏ lỏỏ lỏỏng quân sỏ và cún có hỏ thỏng không lỏỏ đỏ tỏm ngỏm đỏ đỏi phó vỏi quá trình Trung Quốc hiỏn đỏi hóa quân sỏ. Cỏ thỏ, M cún (i) *nhỏu máy bay chiỏn*

thuật t m xa (không
ch n m bom) có đ b n và tr ng t i t t; (ii)
rút ng n kho ng cách tên l a v i Trung Qu c
, đ c bi t qua JASSM-ER - tên l a hành trình đ i h m t m xa có kh n ng c nh
tranh v i tên l a đ i h m c a Trung Qu c, và lôi kéo các n c ép Trung Qu c ký
Hi p c Phá h y Tên l a T m ng n và T m trung (INF Treaty); (iii)
đ y m nh s n xu t
tên l a t h o t đ
giành l i quy n ki m soát bi n
(đ i u này giúp ki m ch tên l a và không l c đ i h m đ c phân tán, di chuy n
h o c gi u trong các c s d i lòng đ t c a Trung Qu c) và ch ng trình LOCAAS,
ch ng trình v h th ng t n công t h o t có chi phí th p; (iv)
b o v h th ng do thám, liên l c
và c n
b quy t c ng x
ch ng l i các cu c t n công trên không gian, làm t ng chi phí chính tr đ i v i các
qu c gia vì ph m lu t. Tuy nhiên h th ng này c n k t h p máy bay ném bom t n
công tàng hình t xa đ thu th p hình nh và duy trì liên l c, (v)
tính đ n các y u t khác
nh con ng i, t ch c, hu n luy n, các h c thuy t đ đ i phó l i các thách th c
m i.

Thay l i k t

T u chung l i, theo quan đ i m c a tác gi , s tr i đ y c a Trung Qu c và ch ng
trình hi n đ i hóa s c m nh quân s , h i quân, không quân c a n c này đ ng
nh đ ang đ t châu Á vào nguy c chi n tranh, r i vào b y l ch s n m 1914 g n
li n v i s n i lên c a n c c . Trong khi đó, M không có chi n l c hi u qu đ
đ i phó v i nh ng nguy c trên khi n uy tín c a M suy gi m, các nguyên t c v t
do hàng h i, quy n đ i v i th c ti n toàn c u g p nguy hi m. Tr c b i c nh đó,
M c n m t chi n l c m i đ ng n ch n xung đ t và duy trì tr t t qu c t có l i
cho t t c . Cu n sách này ki n ngh m t chi n l c giúp M duy trì m t cu c c nh
tranh hòa bình t i châu Á. Chi n l c m i s t n kém và không d dàng nh ng nó
s giúp M và các đ i tác châu Á tránh đ c m t th m h a chi n tranh và đ nh
hình m t t ng lai t t đ p h n cho c M và các n c trong khu v c.

Nhìn t ng th , cu n “Lạ trên nóc” là m t nghi n c u quan tr ng nh m tìm l i gi i
cho tranh lu n lâu nay gi a các h c gi r ng M nên có cách ti p c n nào đ ng
phó thích h p v i s tr i đ y v quân s c a Trung Qu c i châu Á-Thái Bình Dương.
Tác gi có nh ng phân tích s c s o v c khía c nh quân s và ngo i giao, ph n

ánh kíp thời các thách thức mang tính chiến lược đang thay đổi trật tự an ninh hiện tại ở khu vực. Tác giả cảnh tỉnh rằng nếu Mỹ không có những thay đổi chiến lược, rất có thể Mỹ và Trung Quốc sẽ có va chạm ở châu Á-Thái Bình Dương. Cuốn sách đưa ra những gợi ý về chiến lược cho Mỹ trong những năm tới, đồng thời đề xuất vai trò của các đồng minh và đối tác ở khu vực cũng như đưa ra các giải pháp làm thế nào để Mỹ có thể thúc đẩy và giám sát các đồng minh và đối tác này. Bên cạnh đó, cuốn sách cũng đánh giá chi tiết về tình hình hiện đại hóa quân đội của Trung Quốc gần đây và xu hướng trong tương lai. Các đánh giá của cuốn sách về chiến lược phòng thủ chung, các chương trình phát triển vũ khí, bố trí lực lượng cũng như sự thay đổi về tương quan lực lượng quân đội giữa các nước đang có ưu thế và các nước trong khu vực rất logic và có chiều sâu.

Tuy nhiên cuốn sách vẫn còn một vài thiếu sót. Cuốn sách sử dụng góc nhìn của thuyết hiện thực nên cho rằng xung đột Mỹ-Trung là không thể tránh khỏi. Tuy nhiên, lịch sử đã cho thấy không phải lúc nào cũng có xung đột giữa các cường quốc mới nổi lên và cường quốc đang suy yếu. Nguy cơ chiến tranh hạt nhân hủy diệt tất cả khiến các cường quốc có thể rơi vào thế lưỡng nan về an ninh, chệch đưa vào trạng thái không dẫn đến chiến tranh (như Liên Xô và Mỹ trước đây). Bên cạnh đó, nghiên cứu này sẽ có tính thuyết phục cao hơn nếu sử dụng thông tin từ cả Mỹ và Trung Quốc, đặc biệt các thông tin nội bộ, thay vì thông tin từ báo chí, báo cáo của các viện nghiên cứu hay là phát biểu của các chính trị gia.

Cuốn sách được viết bằng tâm huyết của một cựu sĩ quan quân đội Mỹ, một nhà nghiên cứu quân sự lâu năm nên có những phân tích sâu sắc về các khía cạnh quân sự và chia sẻ những thông tin hữu ích cho các nhà hoạch định chính sách. Mặc dù đây là một cuốn sách quân sự, nhưng không sử dụng thuật ngữ khó hiểu. Trái lại, cuốn sách được trình bày rõ ràng, mạch lạc và dễ hiểu; thích hợp với cả những người làm công tác nghiên cứu và những người quan tâm đến tình hình chính trị-quân sự ở châu Á – Thái Bình Dương.

Nghiên cứu Biên Phòng